

PARA | HABER

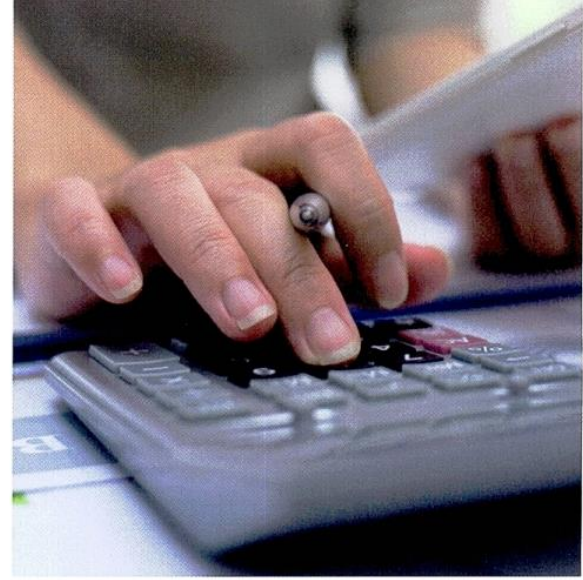
Cari açık vites küçülttü

Cari açık Ağustos'ta 619 milyon dolar düzeyinde gerçekleşirken, altın ve enerji hariç cari denge 6.1 milyar dolarla yılın en yüksek fazlasını verdi. 12 aylık cari işlemler açığı 59.1 milyar dolardan 57 milyar dolara geriledi.

HÜLYA GENÇ SERTKAYA
hulya.genc@paradergi.com.tr

hız kesti. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerine göre, Türkiye'nin cari işlemler dengesi Ağustos'ta yıllık yüzde 77.5 oranında, 2.1 milyar dolar tutarında azalışla 619 milyon dolar açık kaydetti. Ağustos'ta, altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı 6 milyar 149 milyon dolarla yılın en yüksek fazlasını verdi. Yılın ilk sekiz ayında cari denge, geçen yılın aynı dönemine göre 8.07 milyar dolar artışla 43.1 milyar dolar açık verdi. Ağustos ayı itibarıyla yıllıklandırılmış cari açık, Temmuz'daki 59 milyar 98 milyon dolarlık düzeyinden 56 milyar 964 milyon dolara geriledi. Ağustos'ta ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığı 7.1 milyar dolar olarak gerçekleşti. Hizmetler dengesi kaynaklı girişler, 7.27 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti. (Bu arada TCMB'nin, Türkiye İstatistik Kurumu'nun uluslararası hizmet ticaret istatistiklerinde geçen ay yaptığı revizyon çerçevesinde hizmetler dengesi kalemi 2022 yılı verilerini revize ettiğini not düşelim.) Bu kalem altında seyahat kaleminden kaynaklanan net gelirler Ağustos'ta 5.75 milyar dolar oldu. Ağustos'ta doğrudan yatırımlardan kaynaklanan net girişler 106 milyon dolar olarak kaydedildi. Portföy yatırımları 880 milyon dolar tutarında net giriş kaydetti. Resmi rezervlerde Ağustos'ta 5.13

TURİZM gelirleri ve dalaran dış ticaret açığı etkisiyle cari açık Ağustos'ta

milyar dolar net artış oldu. 2024-2026 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program'da (OVP) 2023 yılı sonunda cari işlemler dengesinin 42.5 milyar dolar açık vermesi, program dönemi sonunda cari açığın 30 milyar dolar düzeyine gerilemesi öngörüldü.

"EYLÜL'DE CARİ FAZLA VERİLMESİ BEKLENİYOR"

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımda Ağustos'ta cari fazla verilmesinde ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığının aylık yüzde 32.8, yıllık yüzde 26.4 azalarak 7.1 milyar dolar gerçekleşmesinin etkili olduğunu vurgulayarak, şunları kaydetti:

"Ağustos'ta hizmet ihracatımız 11 milyar dolar, seyahat gelirlerimiz ise 6.2 milyar dolar olarak gerçekleşerek aylık bazda rekor seviyeye yükseldi. Böylece hizmet ve seyahat gelirlerimiz yıllıklandırılmış olarak Ağustos'ta sırasıyla 96.8 milyar dolar ve 45.5 milyar dolar gerçekleşerek rekorunu tazeledi. Eylül'de Bakanlığımız geçici dış ticaret istatistikleri kapsamında dış ticaret açığımız aylık yüzde 42.4, yıllık ise yüzde 48.1 azalarak 5 milyar dolar olarak gerçekleşti. Bu kapsamda Eylül'de cari fazla verilmesi bekleniyor."

SANAYİ ÜRETİMİ YILLIK YÜZDE 3.1 ARTTI

Büyümenin öncü göstergesi sanayi üretimi Ağustos'ta yıllık yüzde 3.1 artarken, aylık yüzde 0.8 azalış gösterdi. Türkiye İstatistik Kurumu

Prof. Dr. Sinan ALÇIN / Kırklareli Üniversitesi Öğretim Üyesi

"İleri teknoloji sanayi ürünleri üretimi ortalamasının üzerinde büyüdü"

Perakende satışlarda Ağustos'ta bir geri çekilme var. Geri çekilme, Ekim, Kasım ve Aralık aylarına aynı biçimde yansımayaabilir. Çünkü bu aylarda firmaların çeşitli satış kampanyaları olabilir. Sektör bazlı bakıldığında bazı sektörlerde yavaşlama devam edebilir. Zaten bu da bir yönüyle sıkı para politikasının getirdiği bir sonuç. Sanayi üretimi endeksi verilerine baktığımızda, toparlanmanın ileri teknoloji sanayi ürünlerinde gerçekleştiğini görüyoruz. Yaklaşık iki yıldır ileri teknoloji sanayi ürünleri üretiminde ortalamasının üzerinde bir büyüme var. Türkiye'deki firmaların ağırlıklı olarak dağıldığı sektörlerde

bakıldığında, bunların orta ve düşük teknoloji yoğunluklu sektörler olduğunu görüyoruz. Buralarda ise geri çekilme var. Bu yönüyle baktığımızda sanayideki toparlanma sadece ileri teknoloji kısmında gözüktüğü için tabana yayılmamış durumda. Öte yandan yüksek teknolojinin hangi sektör tarafından beslendiğine baktığımızda orada da savunma sanayinin öne çıktığı söylenebilir.

Cari dengedeki iyileşmede turizm etkisi var. Cari açıktaki azalmanın kalıcı olup olmadığına önümüzdeki süreçteki büyüme potansiyeli belirleyici olacak. Uluslararası konjonktürdeki özellikle ham petrol fiyatlarındaki olası hareketlilik, İsrail-Filistin savaşı sonrası dolar endeksinde ortaya çıkan yükseliş de cari açık üzerinde etkisi olabilecek faktörler arasında.

Prof. Dr. M. Necat COŞKUN / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi

“Sıkılaştırmanın dozu seçimden sonra artacak”

Ağustos'ta işsizlik oranı 0.2 azalarak yüzde 9.2 olarak gerçekleşse de iş gücüne katılım ve istihdam oranlarında iyileşme görülmedi. Geniş tanımlı işsiz oranı da bir önceki aya göre artış gösterdi. Aylık değişimlere bakıldığında ekonomide daralmanın etkisinin önümüzdeki aylarda istihdam verilerine yansıtacağı ve işsizlik oranının tekrar artış göstereceği beklenmektedir. **Sanayi** üretimi yıllık bazda artış göstermesine karşın aylık olarak son dört aydır azalmaya devam ediyor. İç talebe yönelik alınan önlemlere paralel olarak **sanayi** üretiminin üçüncü çeyrekte gerilemeye devam etmesi bekleniyor. IMF, büyüme verilerini güncelleyerek yılın ilk altı aylık büyüme performansının ikinci yarısında da tekrarlanacağına işaret etti. Burada belirleyici unsur izlenen daraltıcı para, maliye ve gelirler politikası sonucu iç talep kısırlarken, üretim kayıplarının yurtdışı talep ile ne kadar telafi edilebileceğidir.

Mart'ta yapılacak yerel seçimlere kadar izlenen sıkılaştırıcı politikanın sınırlı olacağı ve sonrasında dozunun arttıracağı beklenmelidir. Büyüme performansına bağlı olarak ithalatın mevcut artış trendini koruyacağı ancak ihracatın başta AB ülkelerinde olmak üzere diğer pazarlardaki ekonomik yavaşlamaya ve yaşanan jeopolitik gerilimlere bağlı olarak istenilen düzeyde artmayacağı öngörülmüyor. Petrol fiyatlarının İsrail-Filistin çatışmaları ile artış eğilimi göstermesi önümüzdeki aylarda bu olasılığı kuvvetlendiriyor. Yıl sonunda cari işlemler dengesinin 55 milyar doları civarında açık vermesi öngörülmüyor. İsrail-Filistin savaşı bölgede yayılma eğilimi göstermezse küresel ekonomi için kalıcı olumsuzluk yaratmayacak.

(TÜİK) verilerine göre; Temmuz'da yıllık yüzde 7.6 artan **sanayi** üretim endeksi, aylık bazda yüzde 0.3 gerilemişti. Arındırılmamış veriler dikkate alındığında, **sanayi** üretim endeksi Ağustos'ta aylık yüzde 2.6, yıllık yüzde 2.9 artış gösterdi. **Sanayinin** alt sektörleri incelendiğinde, Ağustos'ta bir önceki aya göre; madencilik ve taş ocaklığı sektörü endeksi yüzde 0.2, elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi yüzde 2.4 artarken, imalat **sanayi** sektörü endeksi yüzde 1.3 azaldı. Ağustos'ta ileri teknoloji alanında **sanayi** üretiminde aylık yüzde 2.5, yıllık yüzde 28.6 artış dikkat çekti. Sosyal medya hesabından yaptığı paylaşımında “Milli Teknoloji Hamlesi meyvelerini vermeye devam ediyor” diyen **Sanayi** ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır; Ağustos'ta kaydedilen yıllık yüzde 3.1'lik **sanayi** üretimi artışında en önemli payın yüzde 28.6 büyümenin yakalandığı “yüksek teknoloji” sektörlerinin olduğunu kaydetti.

TOPLAM CİRO ENDEKSİ

TÜİK, geçen hafta Türkiye'de ekonomik durumun değerlendirilmesinde kullanılan önemli bir kısa dönemli gösterge olan ciro endeksleri ve perakende ticaret sektöründe farklı tür ve büyüklükteki girişimlerin satışlarını aylık olarak ölçen bir endeks olan perakende satış endekslerini de açıkladı. TÜİK verilerine göre; **sanayi**, inşaat, ticaret ve hizmet sektörleri toplamında ciro endeksi Ağustos'ta yıllık yüzde 69, aylık yüzde 2.3 arttı. TÜİK verilerine göre; Ağustos'ta sabit fiyatlarla perakende satış hacmi yıllık yüzde 17.2 artarken, aylık yüzde 4.7 azaldı. Cari fiyatlarla perakende ciro Ağustos'ta yıllık yüzde 87.5, aylık yüzde 4.5 artış gösterdi.

İHRACAT VE İTHALAT BEKLENTİSİ

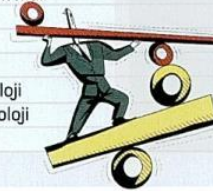
Ticaret Bakanlığı'nın dış ticaret beklenti anketine göre; 2023 yılının son çeyreğinde ihracat beklentisi 4.5 puan artışla 114, ithalat beklentisi 16 puan artışla 121.3 değerini aldı. Ticaret Bakanlığı tarafından üçer aylık dönemler halinde uygulanarak Resmi İstatistik Programı kapsamında yayımlanan dış ticaret beklenti anketi, dış ticarete yön veren firmaların yakın geçmişe ve mevcut duruma ilişkin değerlendirmeleri ile gelecek döneme yönelik beklentilerini yansıtıyor. Endekslerin 100'den büyük olması beklentilerin artış yönünde (iyimser) olduğunu gösteriyor.

Geçen hafta Ağustos ayı dış ticaret endeksleri de açıklandı. TÜİK verilerine göre; ihracat birim değer endeksi Ağustos'ta yıllık yüzde 1.8 azalışla 110.5 olurken, ithalat birim değer endeksi yüzde 16.1 azalışla 127.2 düzeyinde gerçekleşti. Ağustos'ta ihracat miktar endeksi yüzde 3.4 artışla 155.5, ithalat miktar endeksi yüzde 10.9 artışla 133.6 oldu. İhracat birim değer endeksinin ithalat birim de-

Sanayi üretimi Ağustos'ta yıllık yüzde 3.1 arttı

Sanayi üretim endeksi değişim oranları (%), Ağustos 2023	Aylık değ. (%)	Yıllık değ. (%)
Toplam sanayi	-0,8	3,1
Madencilik ve taşocaklığı	0,2	5,1
İmalat sanayi	-1,3	1,8
Elektrik, gaz, buhar	2,4	4,9
Ara malı	-1,2	1,1
Dayanıklı tüketim malı	-3,2	2,4
Dayanaksız tüketim malı	-2,3	-5,1
Enerji	2,4	2,6
Sermaye malı	-0,2	15,6
Düşük teknoloji	-2,8	-5,2
Orta düşük teknoloji	-0,7	6,6
Orta yüksek teknoloji	-0,4	3,4
Yüksek teknoloji	2,5	28,6

Kaynak: TÜİK

Ağustos'ta işsizlik oranı yüzde 9.2'ye geriledi

Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 15+yaş (Bin kişi)	Ağustos 2023	Temmuz 2023	Aylık fark
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	65.494	65.446	48
İşgücü	34.909	34.964	-55
İstihdam	31.686	31.685	1
İşsiz	3.223	3.279	-56
İşgücüne dahil olmayanlar (%)	30.586	30.482	104
İşgücüne katılma oranı	53,3	53,4	-0,1
İstihdam oranı	48,4	48,4	0,0
İşsizlik oranı	9,2	9,4	-0,2
Genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş)	17,2	17,9	-0,7

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir. Mevsimsel etkilerden arındırma yöntem gereği geçmiş aylara ilişkin tahminler revize edilerek yayımlanıyor
Kaynak: TÜİK

ğer endeksine bölünmesiyle hesaplanan ve 2022 yılı Ağustos'ta 74.2 olarak elde edilen dış ticaret haddi, 12.6 puan artarak, 2023 yılı Ağustos'ta 86.8 oldu.

İHRACAT İKLİMİNDE BOZULMA SÜRÜYOR

Türkiye imalat sektörünün ana ihracat pazarlarındaki faaliyet koşullarını ölçen **İstanbul Sanayi Odası (ISO) Türkiye** İma-

PARA | HABER

lat Sektörü İhracat İklimi Endeksi Eylül'de bir önceki aya göre 0.1 puan azalışla 49 oldu. Eşik değer 50'nin altında kalan endeks, Ağustos'ta da 49.1 ile eşik değerinin altında gerçekleşmişti. Türk imalatçılarının ihracat pazarlarındaki genel talep koşulları özellikle Avrupa'daki zayıflık nedeniyle Eylül ile üst üste iki ay bozulmuş oldu. İhracat iklimindeki zayıflama büyük ölçüde Avrupa'dan gelen talebin azalmasından kaynaklandı. Türk imalatçılarının Avrupa'daki en büyük dört ihracat pazarı olan Almanya, Birleşik Krallık, İtalya ve Fransa'da ekonomik aktivite Eylül'de düşüş kaydetti.

AYLIK EN YÜKSEK REEL GETİRİ BIST 100'DE

Eylül'de aylık en yüksek reel getiri, yurtiçi üretici fiyat endeksi (YI-ÜFE) ile indirildiğinde yüzde 3.14, tüketici fiyat endeksi (TÜFE) ile indirildiğinde ise yüzde 1.81 oranlarıyla BIST 100 endeksinde gerçekleşti. TÜİK verilerine göre; üç aylık, altı aylık ve yıllık değerlendirmede yatırımcısına en yüksek reel getiri sağlayan yatırım aracı BIST 100 endeksi oldu. Eylül'de en çok kaybettiren finansal yatırım aracı YI-ÜFE ile indirildiğinde yüzde 11.45, TÜFE ile indirildiğinde yüzde 12.59 ile devlet iç borçlanma senetleri (DİBS) olarak kayda girdi

İŞSİZLİK ORANI YÜZDE 9.2'YE GERİLEDİ

Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı Ağustos'ta yüzde 9.2 seviyesinde gerçekleşti. Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre; mevsim etkisinden arındırılmış veriler ile 15 ve daha yukarı yaştaki kişilerde işsiz sayısı 2023 yılı Ağustos'ta bir önceki aya göre 56 bin kişi azalarak 3 milyon 223 bin kişi, işsizlik oranı ise 0.2 puan azalarak yüzde 9.2 oldu. TÜİK verilerine göre; istihdam edilenlerin sayısı Ağustos'ta bir önceki aya göre bin kişi artarak 31 milyon 686 bin kişi düzeyinde gerçekleşti. İşgücü, Ağustos'ta aylık 55 bin kişi azalarak 34 milyon 909 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0.1 puan azalarak yüzde 53.3 olarak kayda girdi. 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı aylık 0.7 puanlık azalış ile yüzde 17.2 oldu. Zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü ve işsizlerden oluşan atıl işgücü oranı Ağustos'ta aylık 0.4 puanlık artış ile yüzde 23 oldu.

Bu hafta ekonomi gündemi yoğun olacak. On İkinci Kalkınma

Hikmet BAYDAR / 3. Göz Danışmanlık CEO'su

"OVP'deki yılsonu cari açık hedefi gerçekleştirilebilir görünüyor"

TÜİK verilerine göre; Ağustos'ta sanayi üretim verisi içerisinde imalat sanayi sektörü endeksi yıllık yüzde 1.8 artarken aylık yüzde 1.3 azaldı. Ağustos'ta perakende satış hacmi sabit fiyatlarla aylık yüzde 4.7 geriledi. Bu durum sıkı para politikasının etkisinin başladığını gösteriyor. Büyüme için aşağı yönde etkileyecek bir veri. İthalattaki daralma, ara malı ithalatı olması nedeniyle üretimde yavaşlamanın devam edeceğine işaret ediyor. Bu durumda her ne kadar

Türkiye ekonomisine ilişkin büyüme beklentileri yukarı yönlü revize edilse de 2023 yılı sonunda yüzde 4 civarı büyüme ihtimali yüksek görünüyor. İthalatta ki düşüş bence en önemli konu. Eylül ayı ithalatı, 2022 yılının aynı aya göre yüzde 14.1 düştü. İthalat ağırlıklı olarak ara malı olması nedeniyle üretimde yavaşlamaya da işaret ediyor olabilir. Bu durum gelecekte ihracat için de iyi sinyaller üretmiyor. Turizmin cari açığa ciddi katkısı var. Ancak yaz sezonu bittiği için katkı bu derecede devam etmeyebilir. Ancak Orta Vadeli Program'daki yılsonu hedefleri hala gerçekleştirilebilir gibi görünüyor. Mevcut veriler global resesyonun etkilerini ihracatta gösterirken, iç talebi sınırlayan politikalarla birlikte ithalatta da ciddi düşüşler olması gelecekte ihracat ve üretimde de yavaşlama olabileceğini, büyümenin de aşağı yönde olumsuz etkilenebileceğini gösteriyor.

Planı'nın 16 Ekim'de, 2024 yılı merkezi yönetim bütçe kanun teklifinin ise 17 Ekim'de Meclis'e sunulması bekleniyor.

Bu arada ekonomi yönetimin yurtdışı temasları sürece. Geçen hafta Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve TCMB Başkanı Hafize Gaye Erkan, Marakeş'te IMF Dünya Bankası toplantılarına katıldı. Yaptığı bir açıklamada Bakan Şimşek, Marakeş sonrası Fransa'da yatırımcılara Türkiye'nin hikayesini anlatacaklarını vurgulayarak, yönümüzdeki bir iki hafta içinde Abu Dabi, Doha ve Riyad'a gitmeyi planladıklarını açıkladı.

Dr. Cahit SÖNMEZ / TOBB ETÜ Öğretim Üyesi

"Türkiye ekonomisi 2023'te yüzde 4.5'in biraz üzerinde büyüyebilir"

Ağustos ayı işsizlik oranı bir önceki aya göre 0.2 puan geriledi.

TCMB, parasal sıkılaştırmaya Haziran'da başlamış, ancak sıkılaştırmanın ilk iki ayında çok mutedil olmayı tercih etmişti. Bu yüzden ekonomik faaliyetlerde sorun olmadığı için işgücü piyasası da normal seyrini sürdürebildi. Her ne kadar TCMB büyüme için göz ardı etmeden kademeli sıkılaştırma yapıyoruz dese de Ağustos sonrası gelecek verilerin yönünün değişeceğini düşünüyorum. Çünkü üretimde henüz verimliliği çözemedik.

Bu yüzden büyümenin momentum kaybetmesinin etkisi işsizlik üzerinde hızla hissedilebilir. Şu gerçeğin altını çizmemizde fayda görüyorum. İşsizlik oranının belli seviyelerde kalmasının en önemli nedeni işgücüne katılım oranının düşük olması. Eğer OECD'nin yüzde 60'lar civarındaki işgücüne katılım ortalamasını alarak hesaplasak

çok daha yüksek çıkar işsizlik oranı. Son olarak dikkat çeken bir unsura değinirim; istihdam edilenlerin gelirleri... Çalışanların büyük kısmı asgari ücret alıyor. Kayıt dışı çalışanların ki de TÜİK'in hesaplamalarına dahil oluyor, ücretlerinin asgari ücret ya da altında kaldığını düşünürsek emek piyasasının niteliksel olarak yol alması gerektiğini görebiliriz. Sanayi üretimi Ağustosta geriledi. Yıllık bazda ise yüzde 3.1 arttı. Ama artış hızı momentum kaybetti. Sanayi üretiminin bu performansının, TCMB'nin gerçek anlamda başladığı sıkılaştırma yönlü politikaların doğal sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Orta Vadeli Program'da yıl sonu büyüme yüzde 4.4 olarak öngörüldü. Eğer TCMB taviz vermeden sıkılaştırmaya devam eder ve yılı yüzde 40 civarı bir politika faizi ile kapatırsa çok büyük olasılıkla büyüme hızı yüzde 4-4.5 seviyelerinde olur. Ancak son aylarda hız keser ve faiz artışlarını sembolik seviyelerde yaparsa yılsonu büyüme yüzde 4.5'in biraz üzerinde olabilir.

GÖSTERGE

ARAM EKİN DURAN
eduran@ekonomist.com.tr

Yıl sonuna kadar her ay yeni zirve

Geçen ay bu köşede ağustos ayı enflasyon verilerini değerlendiren, "Enflasyon yıl sonunda yüzde 70'leri görebilir" demiştik. TÜİK'in eylül ayına ilişkin açıkladığı enflasyon verisi, bu görüşümüzü haklı çıkaran bir tablo ortaya koydu. Verilere göre yıllık enflasyon, TCMB ve OVP'nin yüzde 60-65 arası olan yıl sonu tahmininin eylül ayında gerçekleşmiş oldu. Eylül'de tüketici fiyatları bir önceki aya göre yüzde 4,75 artarken, yıllık enflasyon ise yüzde 61,53 olarak gerçekleşti. Üretici fiyat endeksi (ÜFE) ise aynı dönemde, aylık bazda yüzde 3,4, yıllık bazda ise yüzde 47,44 artış gösterdi. Son yıllarda alışıktığımız aksine, ÜFE TÜFE'nin yaklaşık 15 puan gerisine düşerken; yıllık çekirdek enflasyon ise yüzde 68,93'e yükseldi.

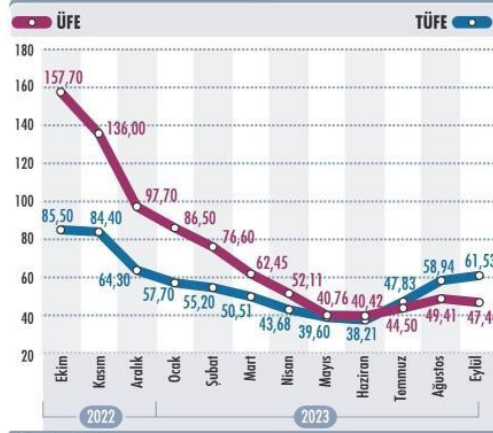
128 BAŞLIKTA ARTIŞ

Endekste kapsanan 143 temel başlıktan 2023 yılı eylül ayı itibarıyla, 11 temel başlığın endeksinde düşüş gerçekleşirken, dört temel başlığın endeksinde değişim olmadı. 128 temel başlığın endeksinde ise artış gerçekleşti. Aylık bazda en yüksek artış yüzde 30,27 ile eğitimde oldu. Eğitim kalemini yüzde 10,03 ile alkollü içecekler ve tütün, yüzde 5,76 ile konut takip etti. Bir önceki yılın aynı ayına göre en az artış gösteren ana grup yüzde 20,16 ile konut oldu. Buna karşılık, bir önceki yılın aynı ayına göre artışın en yüksek olduğu ana grup ise yüzde 92,48 ile lokanta ve oteller oldu.

ENAG VE İTO RAKAMLARI NE DİYOR?

Bu arada, Enflasyon Araştırma Grubu'nun (ENAG) eylül ayına ilişkin açıkladığı enflasyon verilerine göre ise, eylülde tüketici fiyat endeksi (E-TÜFE), ağustos ayına göre yüzde 6,24 oranında arttı. Böylece ENAG'ın hesapladığı yıllık enflasyon, eylül ayında yüzde 130,13'e yük-

ENFLASYONDA 12 AYLIK GÖRÜNÜM

Kaynak: TÜİK

TÜFE'DE ANA HARCAMA GRUPLARINA GÖRE YILLIK DEĞİŞİM

Harcama grubu	Değişim oranı (%)
Lokanta ve Oteller	92,48
Eğitim	80,96
Sağlık	79,79
Ulaştırma	76,06
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	75,14
Alkollü İçecekler ve Tütün	67,16
Ev Eşyası	63,75
Çeşitli Mal ve Hizmetler	59,38
Eğlence ve Kültür	55,43
Haberleşme	46,59
Giyim ve Ayakkabı	32,54
Konut	20,16

Kaynak: TÜİK-Eylül 2023

seldi. Ocak-Eylül dönemi enflasyon oranı ise yüzde 95,33 oldu. Rapora göre, TÜİK alt grupları gösterge olarak alındığında en az aylık artış yüzde 1,80 ile giyim ve ayakkabı en fazla yükseliş ise yüzde 11,05 ile eğlence ve kültür kaleminde gerçekleşti.

Öte yandan İstanbul Ticaret Odası'nın (İTO) 1995 bazlı verilerine göre, İstanbul'da perakende fiyat hareketlerinin göstergesi olan İstanbul Ücretliler Geçinme İndeksi de eylülde bir önceki aya göre yüzde 5,46, toptan fiyat hareketlerini yansıtan Toptan Eşya Fiyatları İndeksi ise yüzde 3,94 artış kaydetti. Söz konusu veriler yıllık bazda incelendiğinde değişim oranı, perakendede yüzde 73,18, toptan fiyatlarda ise yüzde 67,79 olarak gerçekleşti. Eylülde perakende fiyatlar önceki aya göre, diğer harcamalar grubunda yüzde 48,08, giyim harcamalarında yüzde 14,50, kültür eğitim ve eğlence harcamalarında yüzde 7,38, ev eşyası harcamalarında yüzde 4,47, gıda harcamalarında yüzde 4,31, sağlık ve kişisel bakım harcamalarında yüzde 3,50, konut harcamalarında yüzde 3,22 ve ulaştırma ve haberleşme harcamalarında yüzde 0,38 artış kaydetti.

YIL SONU HEDEFİ TUTAR MI?

Tüm bu veriler gösteriyor ki ekonomi yönetiminin yıl sonu için öngördüğü enflasyon hedefinin tutması neredeyse imkansız hale gelmiş durumda. Zira, geriye kalan ekim, kasım ve aralık aylarında da enflasyon artışı sürecek. Hatta sanayideki enerji kullanımına yapılan zam ile birlikte kasım ve aralık ayında da hanelerdeki doğalgaz kullanımı yeniden sepete girecek. Dolayısıyla geçen ay da belirttiğimiz gibi, yıl sonunda enflasyonun yüzde 70'i bulması, hatta bir ihtimal yüzde 72-73 seviyelerini görmesi sürpriz olmayacak. Yani yılın geri kalan döneminde her ay enflasyonda yeni bir zirve göreceğiz.

GÖSTERGE

10 sektörün 7'sinde üretim artışı yok

Temmuz ayından beri eşik değeri olan 50 puanın altında seyreden **İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye İmalat PMI** (Satın Alma Yöneticileri Endeksi), eylül ayında 49,9 olarak gerçekleşti. **İSO**'ya göre, imalat sektörünün performansında ılımlı düzeyde bir yavaşlamaya işaret eden söz konusu veri, faaliyet koşullarında yatay seyre yaklaştığını gösterdi. Üretim ivme kaybettiği firmalar bu durumu genellikle zayıf piyasa koşullarına ve yeni siparişlerdeki azalmaya bağladı. Rapora göre takip edi-

len 10 sektörden sadece gıda ürünlerinde üretim artışı görüldü. İstihdamını artıran sektör sayısı üçe gerileyerek COVID-19 salgınının 2020 başlarındaki ilk dalgasından bu yana en düşük düzeyde gerçekleşti. Hem toplam yeni siparişler hem de yeni ihracat siparişleri eylül ayında azalmaya devam etti ancak düşüşler ağustos ayına göre daha düşük bir hızda gerçekleşti. Anket katılımcılarından gelen değerlendirmelerin ortak noktası, fiyat baskılarının müşteri talebini sınırlandırması oldu.

Rapora göre, TL'deki değer kayıplarına bağlı olarak girdi maliyetleri üçüncü çeyrek sonunda keskin artışını sürdürdü. Ancak enflasyon oranı ağustos ayına göre oldukça yavaşladı ve mayıstan bu yana en zayıf seviyede gerçekleşti. Buna bağlı olarak, nihai ürün fiyatları enflasyonu da bir önceki anket dönemine kıyasla belirgin bir şekilde azaldı. Son veriler, istihdamda çok sınırlı bir artış olduğuna işaret etti ve böylece mevcut artış eğilimi beşinci aya ulaştı. Bazı firmalar

ek personel ihtiyacı olduğunu belirtirken, diğerleri yeni siparişlerdeki yavaşlamaya bağlı olarak istihdam düzeylerini azalttı. Firmalar, yeni siparişlerdeki zayıflık nedeniyle satın alma faaliyetlerini ve girdi stoklarını azaltmaya devam etti, ancak söz konusu düşüşler ağustos ayına göre daha ılımlı düzeyde kaydedildi. Anket katılımcılarına göre, tedarikçilerin performansındaki bozulma, yüksek nakliye maliyetleri ve mal ithalatındaki zorluklardan kaynaklandı.

Dokuz aylık dış ticaret açığı 87 milyar dolar

Türkiye ekonomisi Çin'in pandemi sonrası ihracatta atağa geçmesi ve ana pazarı AB'deki talep daralması nedeniyle dış ticarete istenen performansına ulaşmakta zorlanıyor. Bu durum dış ticaret dengesine de olumsuz yansıyor. Ticaret Bakanlığı'nın eylül ayına ilişkin geçici dış ticaret istatistiklerine göre, ihracat eylülde geçen yılın aynı ayına kıyasla yüzde 0,3 yükselerek 22 milyar 670 milyon dolara yükseldi. Aynı dönemde ithalat ise yüzde 14,1 azalışla 27 milyar 658 milyon dolara düştü. Geçen ay dış ticaret hacmi yüzde 8,2 azalarak 50 milyar 328 milyon dolar olarak gerçekleşti. Dış

ticaret açığı bu dönemde yüzde 48,1 azalışla 4 milyar 988 milyon dolar olarak kayıtlara geçti. Ocak-eylül döneminde ise geçen yılın aynı dönemine göre ihracat yüzde 0,3 azalışla 187 milyar 464 milyon dolara düştü. İthalat ise yüzde

SON 1 YILDA DIŞ TİCARET AÇIĞI

(Milyar \$)				
Dönem	İhracat	İthalat	Dış denge	
2022	Ekim	21,3	29,3	-8,0
	Kasım	21,9	30,7	-8,8
	Aralık	22,9	32,6	-9,7
2023	Ocak	19,4	33,6	-14,2
	Şubat	18,6	30,7	-12,1
	Mart	23,6	31,9	-8,3
	Nisan	19,3	28,2	-8,8
	Mayıs	21,7	34,4	-12,7
	Haziran	20,9	26,3	-5,4
	Temmuz	20,9	32,5	-12,4
	Ağustos	21,6	30,5	-8,9
	Eylül	22,7	27,6	-4,9

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, TIM

1,3 artışla 274 milyar 755 milyon dolar olarak belirlendi. Dış ticaret açığı ise ocak-eylül dönemini kapsayan 2023'ün dokuz ayında yüzde 5 artarak 87 milyar 291 milyon dolar oldu.

İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI YÜZDE 68,2

İhracatın ithalatı karşılama oranı aynı dönemde yüzde 68,2 olarak hesaplandı. Geçen ay en çok ihracat yüzde 3,5 azalış ve 11 milyar 644 milyon dolarla "ham madde (aramalar)" grubunda gerçekleşti. Bu grubu yüzde 0,2 azalış ve 7 milyar 923 milyon dolarla "tüketim malları", yüzde 17,3

artış ve 2 milyar 962 milyon dolarla "yatırım (sermaye) malları" takip etti. Geçen ay en çok ithalat ise yüzde 23,6 azalış ve 19 milyar 747 milyon dolarla "ham madde (aramalar)" grubunda gerçekleştirildi.

İş dünyasında Gazze tedirginliği

BU hafta esasen küresel ticaretteki eğilimlere yönelik bir yazı kaleme almak istiyordum ki yıllardır Ortadoğu'nun dinmeden kanayan yarası İsrail-Filistin meselesi yeniden alevlendi. İşin politik kısmına hiç girmeyeceğim. Çünkü gazetemiz Aydınlik gündür bu konuda son derece yerinde tespitler ve manşetlerle kamusal görevini ifa ediyor. Çatışmaların yeniden başlamasının iş dünyasında nasıl yankılandığını sizlere aktarmak istiyorum. Öncelikle genel kanaatin şu olduğunu belirtelim: "Tam da Ortadoğu ile ilişkilerimiz düzeliyor, sıra Suriye'ye de gelir mi, derken bu olayların patlaması hiç iyi olmadı."

AMERİKAN RÜYASI KISA SÜRDÜ

Gerçekten de Türkiye'nin Suudi Arabistan'a ihracatı eski günlerine hızla dönmeye başlamış, İsrail ile de bu ülkedeki altyapı yatırımları için yeni anlaşmalar yapılması söz konusu iken ve bütün dünyanın gözü Ukrayna krizine çevrilmişken birden oklar yeniden Ortadoğu'ya döndü. Elbette İsrail hükümetlerinin yıllardır mazlum Filistin halkı üzerinde uyguladıkları şiddet ve ablukanın karşılığı olarak her an bir karşı taarruz yaşanması olasılığı hep vardı. Bu döneme denk gelmeseydi başka bir döneme de denk gelebilirdi. Ancak ilginç gelişmelerin yaşandığı bir dönemde olduğumuzu hatırlatmak isterim. Nedir mesela? Mesela ABD'deki Birleşmiş Milletler (BM) toplantılarının öncesi malum medyamızda ve iş dünyamızda, PYD'ye verilen destekler, Türkiye'ye yapılan tehditler, ambargo ve davalar unutulurken, yine bir Amerikan baharı esmeye başlamıştı. Hatta İHA-SİHA üretimi ve ihracatı yapan Baykar'ın Yönetim Kurulu Başkanı Selçuk Bayraktar, davet üzerine ABD donanmasına ait dünyanın en büyük uçak gemisi olduğu ifade edilen USS Gerald R. Ford'a çıkarak pozlar verdi. (O ABD gemisi şimdi Gazze açıklarında ve ABD böylece bir mesaj daha vermiş oldu.) Mesela okyanus ülkesi ABD'nin gemisi neden Akdeniz'de idi? Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'den döndükten sonra İçişleri Bakanlığımıza bombalı saldırı oldu. Bunun üzerine Türk Silahlı Kuvvetleri güney sınırlarımızdaki terör tehdidine karşı harekate başlamıştı ki ABD bir Türk SİHA'sını düşürdü. Ardından yaptığı açıklamada da resmen bölücü terör örgütü PYD'yi "Koruyacağım" mesajı verdi. Derken Gazze hadisesi patladı.

HEYETLER İPTAL OLUYOR

Bütün bu gelişmeler iş dünyasına "Yine neler oluyor?" sorusunu sordururken bir yandan da İsrail ve Suudi Arabistan odaklı olmak üzere iptaller gelmeye başladı. Cuma günü ambalaj fuarındaydım. Bir İsrailli heyet bekleniyormuş ama çatışmalar yüzünden gelmekten vazgeçmişler. Yine bir başka iş heyeti. Bu sefer çelik tarafında. Suudiler, İsrailliler olacaksa biz olmayız; İsrailliler de Suudiler olacaksa biz olmayız, diyerek gelmekten vazgeçmişler. Gıda tarafında konuştuğum ve bu ülkelere ürün gönderen bir iş kadını da "Sadece bizim birden fazla konteynerimiz bekletiliyor. Bu iş hiç iyi olmadı." dedi. Tam da işler yoluna giriyor derken savaş ortamının hasil olması iş dünyasını karamsarlığa itebilir. **İstanbul Sanayi Odası'nı** hazırladığı ihracat iklim endeksine baktığımızda son iki aydır eşik değerini altındaydı. Ana pazar Avrupa'daki durgunluk eğilimleri ihracatın düşmesine yol açarken Ortadoğu'da iyileşen ilişkiler ve bu ülkelerin ekonomilerinin nispeten canlı kalması sayesinde ihracatçının gideceği bir kapı vardı. İsrail-Filistin çatışmaları bu kapının da kapanma ihtimalini gündeme getirdi. Oysa daha geçen hafta Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda, TİM ve **MUSİAD** iş birliğiyle düzenlenen 'Suudi Arabistan Genel Alım Heyeti' programı için 55 Suudi firmanın temsilcisi İstanbul'a gelmişti.